

Llevant

Quinzenari portaveu de l'Associació "Minerva,"-Defensor dels interessos morals i materials d'Artá i sa Comarea

Redacció i Administració Quatre Cantons, 3 * ARTÁ	Dels treballs publicats ne son responsables els autors NO'S TORNEN ELS ORIGINALS	PREUS ESPANYA { Trimestre. . . 0'50 Ptas. Any. 2'00 » ESTRANGER Doble.	Se paga a la bastreta
Any I	Artá (Mallorca) 7 de Abril de 1917	Núm. 8	

Endevant...!

Artá, deia, un fill il·lustre de la nostra vila, Artá es un poble malalt, un poble que du infiltrat dins la seua sanc el verí de l'enveja que intoxica les intel·ligències i seca els cors, un poble on uns son jutges i fiscalisadors dels altres, on miren amb mals ulls el qui va envant, desitjen l'uniformitat en tot i cerquen la nivelació universal, un poble per fi aon tothom desconfia i mira amb mals ulls i algunes vegades amb intencions egoistes s'estorben cualsevols millors que amb esperit noble i emprenedor s'intentin dur a la pràctica.

Això es ver; tant es ver, que fins i tot el mateixos que critiquen el descontent i pesimisme artanenc, que reprimeix i anula totes les forces vitals del poble deixant-les come atrofiades, senten i manifesten el mateix descontent i pesimisme que critiquen i a mes se queixen de les queixes dels altres.

Però, encara que Artá sia un poble malalt, és un malalt de vida robusta, de forsa poderosa capàs de transformar amb energia aprofitable el mateix verí del descontent i pesimisme que l'infecta, ja que segons Stuart Mill, «els esperits descontents engendren el progrés». Sa gent d'Artá és bona gent, és honrada, gent de pau i de bones costums, de sentiments nobles, hospitalaria, de caracte franc i sensill; del nostre poble no se'n conten casi mai fets criminals ni tan sols escandalosos; la seguretat personal, la moralitat, les costums públiques, l'acatament a l'autoritat, el respecte i casi temor a les seues disposicions, fins i tot la religiositat, si bé no entusiasta, son qualitats que honren els moradors d'aquesta benaurada vila, i dins l'orde moral constitueixen el seu patrimoni realment envidiable per casi totes les altres.

I no hu és manco envidiable la nostra posició dins l'orde material. Els vells oliverars que umplen valls i costes fan l'oli que sab i taca, els ausinars frondosos i els pinars ombrívols que umplen grans plenures i vesten les nostres muntanyes, que come mura des excelsos mos guarden i enrevolten, els valls fèrtils regats per fonts perpetues, torrents que serpentejen i per la frescor que donen, crien per ses vores el temps d'setià canyars verdosos, el cel pur i la mar blava que aquí és mes pur i mes blava que l'altre cel i l'altre mar, i tot lo que tenim que com que s'avalori i enaltesca dins aquest conjunt armoniós, son altres tantes pinsellades que formen el quadro grandió de beldat indescriptible que la naturalesa s'entretengué en pintar quant formá el terme d'Artá. —I els rics propietaris, i les artístiques fatxadades de cases d'un interior de mes bon gust i profit, i una Església que se pot comparar amb les primeres de Mallorca per la seua riquesa i bona ornamentació, i la gran millora que amb tanta pressa se du a bon terme, el ferro-carril d'Artá, i el Corté de la Guardia-Civil, i la Canalizació de l'aigo per beure d'una manera tan còmoda i higiènica que no és igualada ni d'un bon tros, per cap dels pobles de Mallorca ni per la mateix capital, la conducció moderna i completa de les aigos brutes com a poques parts se té, i la comunicació te-

legràfica i l'estafeta etc. no mos posen a s'altura dels pobles adelantats i que caminen per vies del progrés?

¡Quina llástima, que no hu vegin tots a lo molt que valem i despreciant els nostros defectes, cercant remei a la nostra malaltia, o mes bé empesos i moguts pel mateix pesimisme i descontent que tenim infiltrat, caminem a bon pas pel camí del progrés!

Es precis, ben necessari, per això mateix, que desterrem de noltros aquest esperit pessimista i despreciador, perque els pobles, així com els individus, que no se coneixen, que no tenen consciencia de si mateixos, del seu valor, de la seua missió, del seu poder, de tot lo que constitueix la seua personalitat material i moral van drets camí de la tomba. I així aprofitant tots aquets dons amb que la mà lliberal de Deu mos ha enriquit, unificant els esforços, donem grossa sempena al nostre poble, i amb l'armonia del treballs individuals baix de bones direccions, vegem creixer dins eil la verdadera cultura que mos posi a la retxa dels pobles més adelantats.

Endevant, idó; estimem el nostre poble i traïem per fer-lo gran. Que els pares de familia infundesquen dins ca seua als seus fills alts sentiments de bon patriotisme, que els mestres en ses escoles ensenyin als deixebles a estimar i engrandir la seua vila, que els qui tenen carrees o oficis, an els quals van vinculats l'esment i direcció dels altres, treballin també, que els capitalistes invertesquin beneficiosament dins Artá els seus capitals, que els polítics posposin els interessos dels partits i s'unescuen per fer Artá gran, que els manestrals vagen estudiant i aprenent els mol·los moderns, que tant poren contribuir a augmentar el profit i l'art de les seues obres, que tots amb una paraula contribueixen a engrandir aquest sentiment patriòtic amb el sacrifici del seu individualisme egoista, i treballin amb totes ses forces per establir una verdadera i sòlida unió que transformi els pobles en una familia i les fa grans; Si, per que com deia aquell escriptor romà, tot será poc i com si rés, per lo que la nostra patria necessita. *Nullus est bonis patriae consulendi modus et finis.*

Endevant, idó, i sempre endevant!

ARTÓFIL.

A los hombres de "Llevant"

«Grat sia a Deu, que Artá, cap de la Comarca Llevantina de Mallorca, comença a desxondir-se de bon de veres i vol també la part que li pertoca en l'honrosa tasca de procurar el rejuveniment de la nostra Illa en tots els ordes.»

Este es el primer párrafo de la «Escomesa» que inserta LLEVANT en las columnas de su primer número. La alegría que me produjo el nuevo periódico, me hizo exclamar: «Gracias a Dios, que Artá, poco a poco despierta y de algun tiempo a esta parte, paulatinamente se ausenta ese letargo típico y esa monotonía encantadora de que están afectados sinó todos, la mayoría de los pueblos de «L'Illa de la Calma».

Lo que es el mundo. Hará dos meses, que estando en la redacción de «Baleares» (órgano defensor de la colectividad balearica residente en las Repúblicas del Plata) hablando con su fundador y ex-director

Sr. D. Eusebio Guasp, le decia era verdaderamente lamentable que en Artá, siendo una de las Villas mas progresistas de Mallorca, no viera la luz una hoja que fuera fiel defensora de su pueblo; que inculcara entre los componentes del mismo, cultura y amor a las letras; que fuera propulsora del progreso; que uniera los hijos de su pueblo, con los demás hermanos de la isla; que sin apasionamiento por uno u otro bando, defendiera la verdad, combatiendo todo lo que pudiera ser perjudicial para ellos. Una hoja, en fin, que estableciendo el cauce entre sus colegas de esa y los de allende los mares, pusiera de relieve, todos los actos de adelanto que en él acaecieran, dando a conocer el espíritu batallador, progresista e inteligente de esa juventud moderna, que venciendo obstáculos forma una sociedad completamente nueva, llamada a ser para el futuro, la que haga evolucionar la monotonía de los pueblos de Mallorca, transformándola en actividad que redundará en múltiples beneficios.

Y he aqui, como cuando yo exponia ideas, habia hombres que las ponian a la práctica.

Artá necesitaba una hoja que la pusiera al nivel de muchos pueblos de Mallorca, como tienen: Sóller, (varias) Felanitx, Andraitx, etc. etc.

«LLEVANT», pues, vino a suplir esa necesidad imperiosa que se habia impuesto en Artá.

«LLEVANT», lleno de energia, con una voluntad férrea, augura protección al comercio, a la industria y a la agricultura.

«LLEVANT», encarna los sentimientos nobles de su pueblo; es el portavoz sincero de la Comarca «Llevantina de Mallorca.»

Y ahora falta constancia de parte de los que han implantado en esa Villa, una obra, digna de aplauso y merecedora del mayor elogio y que debe ser secundada por todos los Artanenses y balearicos en general, con el fin de que «LLEVANT» prospere y al través de los años, pueda ponerse a la par de muchos de sus colegas.

Hoy, es mi alegría inmensa al poder dirigir a los hombres de «LLEVANT» estas líneas, surgidas espontáneamente de mi alma, y que, aunque sin elegancia y faltas de sabor literario, son sinceras, sentidas por un corazón joven y amante apasionado de ese pueblo, donde al regazo de su buena madre, ha pasado los mejores dias de su vida: la infancia...

Desde esta gran ciudad Bonaerense, hago votos para la larga vida de «LLEVANT».

L. M. JOY PASTOR.

Buenos Aires, Febrero 1917.

Carta oberta (1)

Senyor D. Francesc d'Albranca

Mitjorn-Gran

Artá 10 de Març de 1917

Molt Sr. meu: He llegit amb moltíssim de gust el seu article «Llevant i Mitjorn» publicat en el LLEVANT de 24 des mes passat, i en primer lloc vui enviar-li sa més complida enhorabona perque mos ajuda a sostenir aquest Quinzenari (quant per cert, altres artanencs estimen incultura sa seua publicació), i en segon lloc perque així mos recorda fets i relacions hagudes entre els dos pobles—Mitjorn i Artá—que mos tren sa procedencia d'usos i costums qu'avui trobam, i que d'altra manera serien difícils d'entendre i explicar.

(1) Per excés d'original deixarem de publicar aquesta carta en els dos números anteriors.

Aquí coneixem amb so nom comú o genèric de «Mahonesos» a tots els antepassats que vengueren de Menorca o es fills d'aquells que aquí quedaren. Sa venguda an es nostre poble va ésser molt profitosa, perquè es notori i conegut de tothom que ses dones mahoneses ensenyaren a ses nostres d'atapar i rentar llana novella «fer matalassos i emblanquinar ses cases» i als homes de fer carbó, compondre sitges, talar llenya i utilitzar-la degudament. Ses nombreuses famílies qu'avui tenim d'aquella procedència les coneixem amb so *mal nom* de Pirris, Comelles, Galbis i Aragonesos, además d'alguns altres esparramats que no han format gran agrupació, que moltes d'elles continuen fent de carbonés i matalasseres, essent per cert encara molt estimat el seu carbó i sa seva netedat.

Anem ara a la família de que vosté mos parla en es seu article.

An es foli 249, inscripció 15 des llibre de matrimonis del any 1832, figura la partida de matrimoni que diu: «Juan Coves V^{do} con Rafaela Riera V^{da} dia 10 Setiembre de 1832 el bendo con letra del M. I. S. V. G. dadas en 5 dichos y D. Antonio Ripoll desposé a Juan Coves V^{do} de Francisca Solivellas e hijo de Antonio y Catalina Petronila consortes, naturales de Vicencia de los Grados Romanos, con Rafaela Riera V^{da} de José Serra e hija de Lorenzo y Rafaela Piris consortes, naturales de Menorca y ambos vecinos de Artá» Testigos Juan Sard, Cristóbal Massanet y otros de que doy fé=Rafael Mariano Sureda Pbro. y Vrio.»

No resulta una concordança perfecta entre alguns noms que cita aquesta inscripció i els que vosté mos indica, perquè no s'hi miraven molt an aquell temps, i avui també heu canvis de noms i llinatges i no's raro trobar defectes an es veis; però jo crec que na Rafaela Riera (a) Lledania de Mitjorn-Gran de Menorca, es sa que costa citada en la partida de matrimoni qu'antes queda anotada.

Respecte d'en Toniet, res n'he pogut trobar, apesar de que no ha faltat diligència per cercar ho. Tal volta un altra dia trobi més notícies i enseguida les hi enviaré.

Poques son estades, posteriorment an aquell exode de menorquins an aquest poble, les famílies qui novament han vengudes, de manera que lo que havia de ésser basse de noves relacions, quedaren del tot rompudes i sense donar més fruits qu'els indicats.

Avui alguns artanencs van a Menorca en temps de de la sega, molts per dur quatre doblés per pagar sa renda de ses cases qu'habiten i per dur també un poc de tabac per fumar tot l'any; però alguns d'ells, tant prest han cobrat s'escarada d's segar, juguen lo gonyat amb tanta suor i altres arribant an aquestes costes, troben sa pareia de carabiners i les agafen es tabac, quedant així, amb més mals de caps que antes per satisfer sa lloga de sa casa, perquè sense cap diné no poren pagar tampoc es deute de farina qu' aquí han fet ses dones per menjar durant la seva ausència.

Seria molt convenient per augmentar ses relacions entre es pobles de Llevant de Mallorca, i Mitjorn i Ponent de Menorca posar-se d'acort els ajuntaments i forces polítiques d'una i altra part per establir oficialment una línia setmanal o quincenal de vapors que unis es ports de Capdepera i Ciutadella ja qu' están tan aprop, reportant aixó molts de beneficis a les dues comarques. Se dirà tal volta en contra, que no produiria beneficis ningúns i que es Govern, subvencionant sa línia tiraria es doblés. ¡S'en fan tants de mal bé a Espanya!

La distància més curta entre dos punts es sa línia recta. Avui Mallorca té dues línies de vapors que l'uneixen en Menorca: de Palma a Mahó, i d'Alcúdia a Ciutadella i Mahó. Per sa primera se tarda en fer es viatge poc més de deu hores, i per sa segona unes quatre fins a Ciutadella i devés sis fins a Mahó; de Capdepera a Ciutadella a lo més se tardaria una hora i mitja o dues, i com es temps es or i més barato es viatge, es evident qu'además de mirar es negoci baix des punt de vista econòmic produiria més beneficis entre ses dues Illes facilitant també la seguredat militar i la defensa de ses mateixes.

No hi ha que perdre, idó, ses esperances. Es ferro carril no tardarà gaire anys en arribar an es port de Capdepera, si Deu ho vol, perquè està ja aprovada la seva concessió p'el ram militar i Obres Públiques; s'expedient camina i contant amb dinés podem assegurar sa realitat pronta d'aquesta millora. Quan arribi es ferrocarril a Calarratjada, port de Capdepera, serà un fet, dins més o manco temps s'establiment de dita línia de vapors, que tots així desitjam.

El saluda coralment i es posa a les seves ordes i d'avui endavant tenga per amic a son affm.

S. S. Q. B. S. M.

J. SANCHO LLITERAS

Es ferrocarril Manacor-Artá

Amb la fi d'informar a n'és lletjidors de LLEVANT, de s'estat amb que se troben ses obres des ferrocarril, varem fer una passatjada fins a n'és poble de Son Servera.

Fill d'Artá, no ha olvidat sa seva procedència i reconegut heu demostra a n'és qui l'engendrará amb dues manifestacions d'afecta, dues manifestacions ingenues de la seva sentiment lidat. Una, es sa fonda devoció a nostre mare la Verge de San Salvador que tant be conserva i s'altre, es una expressió vulgar, aquella expressió que deslata surt de sa boca dels Serverins, nada a n'és cor i que denota anyoransa: aont anau?... a la vila, diuen referintse a Artá.

Bons serverins, seguiu, seguiu per aquest bon camí, que d'aquestes corrents de simpatia entre es pobles nexen les grans unións que cristalisen en grans projectes, els quals son font de riquesa pes qui les practiquen.

Sa subasta de ses obres d'explanació dins es terme de Son Servera se va fer pel mes de Juriol de l'any passat i a darrers d'Agost es contratista qui la tragué, Mestre Juan Quetglas (Butlo) un des primers menes trals des nostre poble, va comensar ses obres.

Es tros que té a son càrrec el referit mestre va desde Sa Coma Sequera a sa partió d'Artá, fins a Son Moro de S. Carrió, tot son mes de 5 Km.

Se fa feina per tot; ensá i enllá se veuen senyals de sa ma de s'homo, a lloes trossos acabats, a altres comensats tot just; els tals principals son en els lloes següents: un a n'Es Rafalet, dos a dins Pula aont se mos diu que hi ha sa principal dificultat des terme, sa llargaria de sa trinxera amb material molt dur i es gran terraplé de 10 m. que segueix, d'aont en passar es tren, surtint d'aquella, gosarán els vianants d'una de ses millors vistes des camí.

N'hi ha un altre a S. Sant, un a n'és pont que se construeix a n'és Torrent des Pollets; a n'és pont de Na Cavallera, un altre a S'Estació i es darrer a Na Penyal dins Ca S'Hereu aont calculen que, quant acabarán sa trinxera s'acabarà tot es tros.

Hi ha dues trinxeres acabades, una a Son Compa-ret i un'altra an Es Puta de sa Bassa.

Com se veu, ses obres van fent via, sa duresa de ses roques que s'han d'esmicolar per nivellar es camí, es sa més gran dificultat a vencer, pero, sa dinamita, notable invent de s'intel·ligència humana tot ho pot, fins aplanar muntanyes.

Els operaris empleats en aquestes obres son uns 150 que se reparteixen amb parts iguals entre forasters, des pobles veinats i d'altres pobles de s'Illa, així es que aquestes obres son un remei profitós per sa crisis des treball que mos corca d'ensá d'aquell dia trist en que comensá la gran guerra.

Els contratistes dels termes d'Artá i S. Servera son paisans nostres; amb ses empreses posen ben alt es nom des nostre poble, que així com es en el ram de construcció, voldriem fos en els demés rams de s'industria humana; desde aquestes columnes les tributám els nostres més corals aplaudiments.

Ajuntament

Sessió del 25 de Març

Se resolgueren ses reclamacions de sa prestació personal d'enguany.

S'acordá que es peons caminers donin conte tots els diumengs dels jornals de sa prestació personal prestats en la setmana anterior.

En vista de que es propietari des predi Betlem se presta voluntariament a pagar els gastos que ocasioni s'arretglo des camí vecinal de Betlem i acordá auxiliar-lo amb un peó caminer i sa prestació personal de Sa Colonia.

Se nomená una comisió composta des Batle, don Guiem Carrió i D. Miquel Payeres perquè dins es limits de lo consignat amb l'actual presupost se cuidi i dirigisqui lo que s'Ajuntament cuida de ses festes de Setmana Santa.

Sessió de 1 d'Abril

S'acordá sa distribució de fondos des corrent mes. S'aprová s'extracte d'acorts de s'Ajuntament i Junta Municipal, presos durant es mes de Mars prop passat.

Se nomená es Secretari, comissionat de quintes, per assi tir a sa Comissió mixta.

S'acordá donar aigo de la vila a l'amo En Pere Ginart.

S'acordá que sa comissió d'obres examini es pis de sa 1.ª escola nacional i doni conte a s'Ajuntament.

Crónica

De Ca-nostre

An es número passat cridavem s'atenció sobre sa provable existencia entre noltros d'aquesta malaltia social, tan terrible com sa pesta, que li diuen joc; idó an aquesta setmana hem tenguda sa visita d'una persona extranya a sa nostra vila la cual mos ha fet a sebre que, fins i tot es cabrits juguen ¡ja hu vall! ¡i que an aixó heu haguem de sebre p'els esters! ¡i que aquets s'en hagin d'enterar! ¡i que ningú hi hagi de posar remei!.

—S'antiga casa Mangol que feia es servici de passatge, amb carruatges, d'Artá a Manacor i sa companyia d'automòvils qui fa es mateix servici, han clòs un contracte per un any y mitx, en virtud del qual, queda a conta de s'automòvil es fer es servici ordinari de passatjes i en Mangol se guarda alguns carruatges per atendre an els extraordinaris.

—Hem tengut es gust de saludar a D. Enric Galmés i esposa, els quals han vengut de Barcelo a per passar ses festes de Pasqua amb companyia de sa distingida família.

—Vegent s'actitut revolucionaria de gran número d'elements escampats per tota sa nació, degut a ses especials circumstancies creades pel conflicte europeu, es Govern va acordar suspendre ses Garanties Constitucionals.

—Es temps durant aquesta quinzena ha seguit variable; es primers dies foren tan cruus, que no'n recordam d'iguals en aquest hivern, dijous, divenes i dissapte plugué amb neu i calabrux que va arribar a cubrir algunes muntanyes; Dia 27 també va ploure i aviat s'aigo se camviá amb una abundant nevada que va tapar tots es voltants.

Ses gelades que solen seguir a ses nevades no han estades destructores com molts esperaven, axí es que, més que perjudici, es mal temps d'aquesta quinzena ha estat beneficiós per s'agricultura; els sembrats qui estaven ben encaminats, presenten inmillorable aspecte i lo matex els abres; ara mos fa un bon sol el qual afavorex ses operacions de cultiu, tan atrassades a causa des mal temps que ha dominat aquest hivern.

—Es pla de na Caragol està fet i aprovat, ¡ja no hi ha remei té es matexos inconvenients que casi tots els axamplaments qu' s'han fet an el nostre poble; al primer cop de vista se veu que un carré de sis metres d'ampla an els temps moderns no pot passar.

—Dia 10 del corrent se subastarán ses obres d'explanació des trajecte des ferrocarril comprés dins el terme de Son Carrió.

—Sa companyia manacorina de diligencies qui fa es servici de Manacor a Capdepera, ha fet a sebre en es públic que s'estació d'Artá, serà d'aquí en davant, an es cassino d'En Garreta des carrer de Palma.

—Amb sa solemnidad acostumada, divenes dia 30 del prop passat Mars, tengué lloc a la Parroquia l'hermós acte de rebre la primera comunió els nins i nines d'aquesta vila; foren en número de 110, i quant se va acabar l'acte, varen ésser obsequiats seguint antiquíssima costum, per el Sr. Rector amb una estampa i una cosca.

De Capdepera

D'aquesta vila mos diuen que divendres passat feren la primera comunió es nins i nines d'allá. Hi hagué 14 nines i 25 nins; total 39. El decapvespre anaren tots en processó an Es Castell a visitar la Mare de Deu de L'Esperansa, recorreguent els principals carrés de la població.

—Encara segueix malalt D. Sebastiá Sancho Mestre nacional d'aquella vila. Li desitjam un pront i total restabliment.

—Sa ventada que va fer durant sa passada quinzena va ésser feresa i molt dolenta per s'agricultura. Segons diu es poble s'endugué dues terceres parts de sa cuita de ses metles.

—Es moll de Cala Ratjada contarà d'aquí en envant amb un barco més per fer transport de comestibles i altres objectes entre Cala Ratjada i les poblacions de Llevant de la Península, especialment Valencia. Es estat adquirida per l'amo Antoni Miquel i mestre Colau Bombo. Les desitjam éxit en s'empressa.

Goses Nostres

Notes folklóriques

També en el número passat que dedicarem totalment a escoles, haguerem de deixar aquestes notes, pero avui reprenim la tasca empresa. Deixarém per altra ocasió lo referent an els darrers dies que solen caure dins es febrer, però ja arribarà s'hora de parlar-ne, si a Deu plau.

Mes de Febrer

Es poble apenes l'anomena pes seu nom, i més bé li diu *per la Candelera* si es la primeria, i *pes darrés dies*, si més envant. En diven es mes *des dengues* perquè sol esser mal sa, i sobre ell també hi conten aquests refranys.

Febreret curt
fret com a turc. (Mitjorn-gran)

Febreret curt
pitjò que turc diuen a Artá.

Febré mitj abeurat
any mitj assegurat. (Mallorca)

Aigos de febré
estuvien es femé. (Mallorca)

Fló de febré
umpl es grané. (Artá)

Del més de febré les aigos
fems estuvien als aunos. (Artá)

Mai es passat febré
sense vestí l'ametlò. (Id.)

Si teng caló pel febré
per Pasco tremolaré. (Id.)

Santoral de Febrer

Dia 2

La Purificació de Ntra. Sra.—Generalment se diu *La Candelera*.

Refranya:

Candelera (es fret)
si no es davant es darrera (Mitjorn)

Candelera espessa
fret darrera la cabessa. (Mallorca)

Candelera clara
fret hi ha encara. (Id.)

Si la Candelera plora
l'hivern es fora. (Artá)

Si la Candelera riu
lluny es s'estiu. (Id.)

Pero tant si plora com si riu
lluny es s'estiu
i tant si riu com si plora
s'hivern es fora. (Artá)

Si es dia de la Candelera
es drac entra llenya
es fret es enrrera. (Mitjorn)

Engany

Ets atlots per enganar a sos companys los pregunten:

La Mare de Deu del Candelé
dia dos de febré
quin dia cau?

I n'hi ha de càndits que hi pensen estona per contestar.

En aquesta diada se fa una processó que surt de l'Església per un portal i entra per s'altra. Sa gent repara bé si ses candelas entren apagades o no, perquè si fa vent i les apaga, serà mal any i si romanen enceses es bon any es segur.

Dia 3

St. Blai —Advocat de mal de coll.

En aquest dia a les esglésies se beneeixen pa, llevats, taronges, coquetes, ensalmades, etc. Molts de nins i nines van amb sa panereta a beneir.

Refrany. Per St. Blai
sembrava ets ais. (Mitjorn)

Dia 5

Sta. Agueda.
Refrany: Per Sta. Agueda
sembrava s'aufabega.

Dia 24

St. Massià.
Refrany: Per St. Massià
l'oronella vé
i es tort s'en vá. (Artá)

De sa desgracia de Judes
St. Massià en tengué ventura. (Artá)

Coneixem poc el santoral d'aquest mes, i si bé mos poríem estendre en lo que 's diu de sa Corema, que sol començar en aquest mes, preferim deixar-ho per una altra vegada, que ja hem fet llarg form.

Alt Bascá.

Coverbos

Història

M'ho contà fa més de vint anys una persona ja de edat que juntament amb altres havia estat protagonista d'aquest fet socceft dins una casa des carré des Quatre Cantóns, d'Artá.

Seria dins sa primera mitat des sigle passat, quant morí una dona veia, molt veia, d'aquelles que quant erem atlots record que les deiem *jaies*. An es quarto aon morí hei pujaven amb cinc o sis escalons i tenia una finestra que donava an es carré, també de sis o set pams d'altaria.

La tenien en terra a sa jaia, amortaiada dins un llenso; en aquell temps, tan sols an es rics los feien baúl.

As vespre, quant li havien de passar el rosari, sa casa s'omplí de tal manera que cinc o sis fadrins se veren obligats a entrá dins es quarto de sa morta perquè per cap manera cabien dins sa casa.

Mentres passaven el rosari, un d'aquells fadrins va dir an ets altres:—¿No heu sentit a dir que si donen tres voltes a una jaia morta tornen tan agosarats que ja mai més tenen por de res?

—Jo no, —va dir un.

—I jo si, —digué s'altre.

—Que hu feim?

—Camina tú qu' estás devant i tots seguirem.

I ja son partits tots a revoltar sa jaia morta.

En aquell temps no usaven encare espardeyes ni sabates; no més en duien es senyós; casi tothom duia avarques que com tots sabeu, tenen uns *curiols de ferro*, especie de ganxos des quals pugen unes llanderes que subjecten ses avarques an es peus. Idó un d'aquests curiols mentres revoltaven enganxá es llenso que servia de mortai a sa jaia. Aquell fradí va creure qu'era sa jaia que l'agafava per un peu, i va dir:

—¿Ai que sa jaia m'agafa!

I pega tirada seca an es peu i, amb s'estirada, sa jaia pegá amb sa cara per ses cames d'un altre, i aquest diu:

—¿I ara m'agafa a mi!

I aquí tots perderen es *Kyrieleyson*; es qui estava més aprop de sa finestra pega salt i ja está as mitj des carré i ets altres feren tots dos dobbés de lo mateix, amb so ben entés, qu'es qui tenia es llenso enganxat també el s'endugué as mitj des carré.

Amb tant d'estabeix i renou, tota sa gent qu'estava dins sa casa passant el sant rosari, se fitsen i veuen aquell fradí quo s'en anava amb so llenso de sa mortai i un diu, fort:

—Sa jaia s'es aixecada i encalsa es fadrins...

No vos dic res es susto que s'apoderá de tota aquoha gent; crits, gemegs, atacs de nirvis ses dones, semperentes, bots i corregudes ets homos, i es temps de dir un Ament sa casa va quedar buida.

Mestre Lluch.

ES CARRERONS D'UNA VILA QUE JO SE

Dins Mallorca sé una vila que té molts de carrerons. Sa gent está intranquila perquè sa brutó s'hi apila a dins tots es seus recóns.

Ja són plenes ses voreres de paíus, vidres i maes: tests d'olles i greixoneres, qui tenen per barbelleres es verdet i es llimacs.

Si se romp una esdardenya ses sabates, es xuquins, o sa gerreta s'espenya, com qui s'hagen donat senya allá van tots es bocins.

Si n'ets vesí, no t'apures que des públic són femés allá van ses granadures closques, suc i peladures i... colca coseta més.

Es fadrins en ses vetlades si senten necessitats, no temen a ses renyades, se creuen que a fer... porcades tenen dret tots es veinats.

Es teatro i sa taverna un *mingitori* tendrán, però per sa gent esterna, que pes jovent qui governa es carreró n'es més gran.

I s'hi eria una moscada qu' es carreró n'està ras ¡I hei fa una oló tancada!

Passau-ne colca vegada, però... tapau-vos es nas.

Bé es batle s'empenyarà en du net un carreró; res hei val; com més farà es públic més provará de tragar-hi brutó.

Per això jo cada dia a mi mateix me pregunt: ¿I un remei no hi hauria per llevar tal porqueria? I trob tant lleig aquell munt

que sent una enveja eterna qu' em remou tots es tendons, com veig una vila esterna que de tant neta enlluerna i té nets es carrerons.

Ramón des Pujols.

Diu, escolta: ¿Que va que no sabs perquè 's que un inglés no se banya es capell un dia d'aigo?

—Jesús, perquè du paraigo.

—Idó no senyó; perquè du gorra.

Tant tens, tant vals

—¿Perquí dus dol, Toni?

—Per sa mare d'un amic.

—¿O era parenta teva?

—Ca, no, pero an es testament me deixá deu mil duros.

Registre

Naixements

Nins 6.—Nines 6.—Total: 12.

Morts

Dia 11 Mars Juan Gelabert Massanet (a) Jaumi, de 70 anys de Enfitema Pulmonar.

Dia 12 id. Cristófol Torrens Genovart (a) Garbell, 79 anys de debilitat senil.

Dia 14 id. Catalina Miquel Cantallops (a) Petita de 84 anys, de grippe

Dia 19 id. Francisc Grau Carrió (a) Bollona de 79 anys, de angina de pit.

Dia 29 id. Antoni Ferrer Bernat (a) Baster 65 anys, Cardiopatia.

Dia 2 Abril.—Margalida Pastor Llabrés (a) Pelada, 26 anys, Tuberculosis pulmonar.

Dia 3 id. Elisabet M.ª Sancho Sancho (a) Pambo-lia, 86 anys, de Debilitat Senil.

Resum: Homos 3.—Dones 4.—Total 7.

Matrimonis

Bartomeu Ferrer Pastor (a) Vermey, fadri, amb Maria Terrasa Esteve (a) Sirera, fadrina.

Entreteniments

Solucions als del número passat

Preguntes: 1.ª Sa més veia. 2.ª Es des barco i mo li. 3.ª Germans.

Semblances: 1.ª En que serveix. 2.ª Que té espigó. 3.ª Té ui.

Endevineia: Una guitarra.

Les endevinaren: Totes En Ll. M. en C. P. i el sen Xoroi.

A ses semblances i endevinaia: Un gabellí i en Maganet.

D'avui

Preguntes: Quins son ets animals que volen més? Qu'es lo que un homo té més? Quin pedás es el més honrat?

Semblances: 1.ª En qué s'assembla una Banda de música amb un pagés qui bat? 2.ª I un cavall trotador a la mar? 3.ª I s'ajuntament d'Artá a unes portes?

Fuga de vocals:

C.m j. s.r. m.l n.r.
d.s m.l. d. L. R.l.
m. f.r. n d.v.nt.l
d. l. fl. d. l. v. m.r.

Endevinaia:

Es negre a sa plassa
ben vert en es camp
i vermei a la casa.

Les solucions al número qui ve

Estampa d'en Amengual y Muntaner.—Palma.—1917.

GRAN COLMADO ARTANENC

===== d'en =====

GUIEM BUJOSA (a) Ganancia

ARTANENCs: No compreu res que no passeu abans per aquesta casa
Mai vos ne tornareu de buit, perque es sa que ven

MES BARATO I MILLOR

Gomestibles de tota casta, licors, dulees, galletes, etc., etc. : : : Grandiós surtit de Perfumeria

TOT A BON PREU

Aquesta casa te deposit especial del celebrat "ANIS TUNEL"

Fixau-vos be en sa Direcció: CALLE DE PALMA, 3 - ARTA

Aquí s'hi despatxen també els servicis de l'Agencia Bujosa (a) Ganancia (única Agencia) que serveix amb puntualidad i barato qualsevol encàrrec se li fassa per Ciutat pels altres pobles de Mallorca o p'es Continent

Despaig a Artá: Calle de Palma, n.º 3 Despaig a Palma: Estanc d'es Banc de s'Oli

EBANISTERIA MODERNA

DE

MIQUEL MOREY

Amb prontitut s'enllesteix qualsevol treball li encomanin

Mobles fins, de tots es estils p'el parament de casa

Especialitat en cordats de cadires a l'antiga

Pintats i dorats fins, de tots es gusts

*Abans de casar-vos i abans de comprar a cap altra banda
passau primer per aquesta casa*

Carré de la Parroquia - Artá

En la Llibreria, Papereria, i Centre de Suseripeions

DE

Ferrer i Sureda

Vos servirán en puntualidad qualsevol llibre o publicació
pogueu desitjar, manco les pornográfiques

A PREUS MOLT LIMITATS

SE VENEN TAMBÉ

paper de totes classes i tamany, llibretes, quaderns,

plecs, lápís, tintes i llibres escolars a la menuda i en gros

Notau be la direcció: QUATRE CANTONS, 3

FARMACIA

DE

LLORENS GARCIES

OBERTA A TOTES HORES DE LA NIT

* * * * * Vins i aixarops medicinals
Aixarops de cucs del Doctor Morey * * * * *
* * * preparat amb erba cuquera d'Artá

Plassetta d'es Marxando

VI - VI - VI

DE SA DAVESA

Vins de Taula i Vins Blancs

A TOT PREU

a la menuda i en gros les ven

Mestre Arnau Caselles (a) Garamau

RECTE, 8 ARTA